

VU Research Portal

David en Bathseba: lessen over (falend) leiderschap

Janssen, J.H.L.J.

published in

Tijdschrift voor de politie
2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Janssen, J. H. L. J. (2013). David en Bathseba: lessen over (falend) leiderschap. *Tijdschrift voor de politie*, (nr. 5), 36-38.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

David en Bathseba: lessen over (falend) leiderschap

Janine Janssen
is hoofd onderzoek
van het Landelijk
Expertise Centrum
Eer Gerelateerd
Geweld (LEC EGG) en
universitair docent bij
de vakgroep Strafrecht
& Criminologie aan de
Vrije Universiteit in
Amsterdam.

Waarom spreekt de Bijbelse parabel van David en Bathseba nog steeds tot de verbeelding? We kunnen er falend leiderschap mee analyseren: het Bathseba-syndroom maakt dat mensen niet kunnen omgaan met de bijproducten van hun succes. En we kunnen griffelen bij de val van de boren ons gestelden. Altijd liever dat, dan dat we te zeer worden geconfronteerd met ons eigen lot.

Een aantal jaren geleden werd een begin gemaakt met de 'sanering' van de bibliotheek op het Haagse hoofdbureau en mij staat bij dat bij die gelegenheid in eerste aanleg publicaties het veld moesten ruimen die meer dan drie jaar oud waren. Achterliggende gedachte was dat die beduimelde en stoffige boeken voor de moderne mens maar weinig actualiteitswaarde zouden hebben. Voor de zekerheid vroeg ik of de Bijbel dan ook bij het oud papier zou belanden, maar een lichtelijk getritteerde medewerker meende dat ik dat dan weer verkeerd begrepen had. Als hartstochtelijk lezer en boekenliefhebber stelde dit antwoord mij niet helemaal gerust, maar op dat moment wist ik eerlijk gezegd niet goed hoe ik het tij moest keren. Sterker nog: terwijl ik dit schrijf

zijn oog vallen op de badende en beeldschone Bathseba. Hoewel zij getrouwd is met Uria, een bevelhebber uit het leger van David, laat de koning haar bij zich komen en en ze leren elkaar kennen in Bijbelse zin. Niet veel later ontdekt ze dat ze zwanger is en licht de koning in.

David roept Uria bij zich en ze praten over de oorlog die op dat moment wordt gevoerd. David draagt Uria op naar huis te gaan en uit te rusten, maar deze verkiest het om bij de knechten van zijn heer, de soldaten, te blijven slapen. Want waarom zou hij naar huis gaan om bij zijn vrouw te slapen als zijn manschappen in het open veld bivakkeren? David nodigt de principiële bevelhebber opnieuw bij zich uit en voert hem dronken, maar wederom gaat Uria niet naar huis en slaapt bij zijn collega's. De daaropvolgende morgen schrijft David een brief die hij Uria meegeeft en die bestemd is voor de legerleiding: "Stel Uria op waar het hevigst gevochten wordt en geef hem geen rugdekking, opdat hij wordt getroffen en sneuvelt." En zo geschiedt. Als Bathseba verneemt dat ze weduwe is, gaat ze na de officiële rouwperiode naar het paleis, waar ze de vrouw van David wordt en zijn zoon baart.

Eind goed al goed? Geenszins, God is vertoerd en stuurt de profeet Nathan naar David. Nathan vertelt de koning een parabel. In een stad woonden eens een rijke en een arme man. De rijkard had veel vee. De arme man had maar één lammetje, dat hij hem opgroeiende, samen met zijn kinderen. Hij had het lammetje lief als een bloedeigen kind. Toen op zekere dag de rijke man een reiziger op bezoek kreeg, kreeg hij het niet over zijn hart een van zijn eigen dieren te bereiden, en in plaats daarvan presenteerde hij het lammetje van de arme man.

Koning David reageert als door een wesp gestoken op het gedrag van de rijkard in het verhaal, waarop de profeet uitroept: "Die man, dat bent u!" Als David tot het besef komt dat hij over de schreef is gegaan, vertelt Nathan dat God hem de zonde vergeeft en hem in leven zal laten, maar dat geldt niet voor zijn pasgeboren zontje. Het jongetje sterft kort daarna. Later zullen David en Bathseba nog een andere zoon krijgen, Salomo.

Messcherp

Dit valt allemaal na te lezen in het boek Samuël in het Oude

**» Falend leiderschap
wordt in de media en in het
publieke debat dikwijls
karikaturaal neergezet**

is onze gehele bibliotheek – en die op veel andere Nederlandse politiebureaus – finaal opgedoekt. Deze rubriek, waarin oude(re) boeken terecht opnieuw in de spotlights worden geplaatst, kwam dan ook als geroepen. Ik had natuurlijk heel flauw cynisch kunnen verwijzen naar de ook in de Bijbel voorkomende Filistijnen, maar met de actuele debatten over (falend) leiderschap in gedachte heb ik voor een ander actueel verhaal uit het Boek der Boeken gekozen: het relaas van David en Bathseba.

Het verhaal

Waar ging het ook al weer over? Koning David, de vermaarde overwinnaar van Goliath, laat vanaf het dak van zijn paleis

Nicolaas Verkolje. *Bathseba door David bespied tijdens haar toilet*, 1716.

Testament. De Zweed Torgny Lindgren heeft dit Bijbelverhaal opnieuw verteld in de vorm van een meeslepende historische roman, waarin de lezer struikelt over valse profeten, bloeddorstige veldheren, samenzwerende troonopvolgers, hoerige moeders en jeugdige slachtoffers. Zeer de moeite waard zijn de dialogen van Lindgrens hand, die aan de ene kant sober zijn en niet overdreven gestileerd, maar aan de andere kant messcherp. Neem bijvoorbeeld de scène van het gesprek tussen de profeet en de koning, waarin de eerste in niet mis te verstane bewoordingen duidelijk maakt hoe ongelofelijk kortzichtig David is in die zin dat hij geen besef heeft van al zijn rijkdommen en privileges en de noden en behoeften van anderen: "... U, die al tweënvijftig vrouwen bezit!" "Ik heb mijn vrouwen nooit geteld," zei David. "Nee," zei Nathan, "maar zij hebben zichzelf geteld." (1991:75). Dat laatste zinnenetje is dodelijk, daar kan de intelligente David zich echt niet uitspreken. Zo heeft Lindgren nog veel meer moois paraat, maar ontdek dat vooral zelf!

» Er is een
banale maar toch
essentiële verklaring voor
de blijvende fascinatie
van dit oude verhaal

Andere koek

Waarom spreekt dit verhaal van David en Bathseba nog steeds tot de verbeelding? Omdat er altijd weer verstandige en capabele leiders zijn die morele steken laten vallen. Even voor de goede orde: sinds we collectief in de ban zijn van de economische crisis wordt falend leiderschap in de media en in het publieke debat dikwijls karikaturaal neergezet als het gedrag van in en in slechte en gulzig om zich heen graaiende zonnekoningen in het openbaar bestuur en in de zakenwereld. Die eendimensionale beelden – je vraagt je af wanneer er in onze tijd eindelijk eens een Nathan opstaat – winden ons bovendien dermate op dat er verder weinig woorden overblijven voor ideeën over structurele oplossingen voor die crisis. Koning David is echter een man van vlees en bloed, die ook nog eens tot inkeer komt en uit boetedoening een groot offer brengt, het verlies van zijn zoon. Dat is echt andere koek. Recentelijk is de neerwaartse spiraal waarin David door eigen toedoen verzeild raakte, vergeleken met de perikelen rond de Amerikaanse generaal Petraeus – nota bene getooid met de bijnaam 'King David' – die onderuit ging na het

bekend worden van een buitenechtelijke relatie. De man werd als militair en leider door vriend en vijand gezien en geacht, maar hij werd vleugellam nadat zijn reputatie besmeurd raakte.

Syndroom

In een aantal analyses van de zaak Petraeus werd teruggegrepen op een beschrijving van het 'Bathseba-syndroom' door Ludwig en Longenecker in het *Journal of Business Ethics* – ik verzin dit niet, dat blad bestaat echt! – uit 1993. Mensen die lijden aan dit syndroom zijn niet in staat om goed om te gaan met de bijproducten van succes. De bedenkers van dit ziektebeeld onderscheiden in dit verband in het verhaal van David vier belangrijke elementen. In de eerste plaats verliest David zijn focus. Op het moment dat hij Bathseba leert kennen, zit hij thuis in zijn paleis te niksen en is hij niet bij zijn mannen aan het front. Ten tweede heeft de succesvolle David toegang tot zaken en omstandigheden die voor andere stervelingen taboe zijn. Hij begluurt de blote Bathseba vanaf zijn bovenmodale stulpje terwijl zijn mannen voor hem aan het werk zijn. Ten derde heeft de koning onbeperkte mogelijkheden om de benarde situatie waar hij zich in begeeft, te beheersen. Zijn personeel weet heus wel dat het niet chique is dat de baas slaapt met de vrouw van een officier, maar die houden wijselijk hun mond. Ten vierde heeft David een overdreven idee van zijn persoonlijke mogelijkheden om de situatie naar zijn hand te zetten. In het pre-DNA-tijdperk probeert hij de arme Uria nog dronken te voeren, opdat die wel in de echtelijke sponde de nacht zal doorbrengen en in de veronderstelling zal raken dat de ongeboren vrucht zijn kind is. Maar als dat allemaal niet lukt, aarzelt David niet de bevelhebber letterlijk uit de weg te ruimen met een eenvoudige briefje.

Menselijke aard

Hoe interessant en origineel die analyse van Ludwig en Longenecker verder ook is, volgens mij zien ze een weliswaar banale, maar toch essentiële verklaring voor de blijvende fascinatie van dit oude verhaal over het hoofd. David heeft een overduidelijke hoofdrol en Uria verdwijnt al snel in de coulissen. Dat gegeven past exact bij de menselijke aard: we roddelen nu eenmaal liever over de seksuele bikkensprongen van leiders zoals David aan de voor de meesten onder ons onbereikbare top, dan mee te leven met het tragische einde van een meewerkende voorman zoals Uria. Diens lot is nu eenmaal voor velen beangstigend, omdat dat drama zich in de eigen rang en stand voltrekt. Daar kan je dan maar beter niet te veel woorden aan vuil maken, laat staan er met rode oortjes om lachen. <<

Literatuur

Bijbel, Oude Testament, Boek Samuel 11:1-12:25

Lindgren, T., *Bathseba*, Amsterdam: De Bezige Bij: 1991.

Ludwig, D.C. & C.O. Longenecker, The Bathseba Syndrome: The Ethical Failure of Successful Leaders, in: *Journal of Business Ethics*, 12, 1993: 265-273.